

Radicale reclame op sociale media

Een onderzoek naar online rekrutering
door en voor extremistische groepen

Samenvatting

Charlie Stoeldraaijers, MSc

Dr. Elanie Rodermond

Dr. Fabienne Thijs

Prof. Dr. Rutger Leukfeldt

Prof. Dr. Frank Weerman

Juni 2024

Radicale reclame op sociale media

Een onderzoek naar online rekrutering door en voor
extremistische groepen

Samenvatting

Charlie Stoeldraaijers
Elanie Rodermond
Fabienne Thijs
Rutger Leukfeldt
Frank Weerman

In opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC)

© 2024, NSCR auteursrechten voorbehouden

Samenvatting

Achtergrond en onderzoeksvragen

In de afgelopen jaren is duidelijk geworden dat internet en sociale media een cruciale rol spelen in processen van radicalisering en rekrutering door en voor extremistische groepen. In de Nationale Contraterrorisme Strategie 2022-2026, het meest recente Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland en het recente jaarverslag van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) wordt op verschillende manieren verwezen naar de rol van internet en sociale media. Zo wordt in het dreigingsbeeld benoemd dat de online wereld een belangrijke rol speelt in radicalisering, netwerkvorming en het aantrekken van jongeren met een al bestaande 'geweldslust en drang om te choqueren'. In de bespreking van een aantal vrijdelde aanslagplots benoemt de AIVD daarnaast dat deze in sommige gevallen waren gepland door online gevormde groepen. Dergelijke ontwikkelingen onderstrepen het belang van op wetenschappelijke inzichten gestoelde preventie- en interventieprogramma's voor het tegengaan van online rekrutering (een 'evidence-based' aanpak). Hoewel er op basis van wetenschappelijk onderzoek al veel bekend is over mechanismen van online radicalisering, is het zicht op processen van online *rekrutering* nog beperkt.

Het huidige onderzoek beoogt in kaart te brengen hoe online rekrutering door en voor rechts-extremistische, jihadistische, anti-institutionele en links-extremistische groeperingen verloopt. Online rekrutering wordt hierbij gedefinieerd als "het proces waarbij een individu online wordt aangemoedigd om lid te worden van een groep, organisatie of beweging". We vertrekken vanuit theorieën die veronderstellen dat rekrutering bestaat uit verschillende fasen. Daarnaast gebruiken we theorieën die specifiek ingaan op hoe kenmerken van sociale media aansluiten bij de leefwereld van gebruikers en daarmee zowel gewenste als ongewenste ontwikkelingen kunnen faciliteren. Ter vergroting van de kennis over online rekrutering beantwoorden we de volgende overkoepelende onderzoeksvragen:

- 1) Wat is uit de literatuur en de praktijk bekend over de aard en mechanismen van online rekrutering door en voor extremistische groepen?
- 2) In hoeverre is er een wisselwerking tussen online rekrutering en offline gedrag?
- 3) Welke aanpakken en handelingsperspectieven zijn beschikbaar/geschikt voor instanties die zijn belast met de aanpak van extremisme?

Methode

Ter beantwoording van de onderzoeksvragen zijn verschillende onderzoeksmethoden gecombineerd. Allereerst is wetenschappelijke literatuur verzameld over online rekrutering door en voor extremistische groepen. Hiervoor zijn diverse databases geraadpleegd. Op basis van de literatuur is vervolgens een topiclijst opgesteld voor interviews met professionals die vanuit hun werkzaamheden (indirect) zicht

hebben op deze thematiek en problematiek. In totaal is gesproken met veertien professionals, te weten drie medewerkers van de Nationale Politie, twee van de AIVD, twee van het Landelijk Steunpunt Extremisme (LSE), twee van de Expertise-unit Sociale Stabiliteit (ESS), drie professionals werkzaam bij gemeenten en twee jongerenwerkers. Naderhand zijn de interviews systematisch gecodeerd en geanalyseerd met het programma ATLAS-ti.

Vervolgens is een kwalitatieve contentanalyse uitgevoerd van zeven openbare online groepen op Telegram en Facebook. Om een zo breed mogelijk beeld te krijgen hebben we ons hierbij op vier ideologische stromingen gericht, namelijk extreemrechts, extreemlinks, anti-institutioneel en jihadisme. De keuze voor specifieke online groepen is gebaseerd op recente Dreigingsbeelden Terrorisme Nederland (DTN's) van de NCTV, jaarverslagen van de AIVD en mediaberichtgeving over specifieke groepen. Voor de analyse zijn gedurende een bepaalde periode berichten verzameld die in de groepen werden geplaatst. Vervolgens zijn de berichten gecodeerd en geanalyseerd met het programma ATLAS.ti. Ook beeldmateriaal en videofragmenten zijn geanalyseerd. Tot slot is een expertmeeting met professionals en wetenschappers georganiseerd om de voorlopige onderzoeksresultaten te bespreken en de aanbevelingen aan te scherpen.

Resultaten

Het online domein als een unieke omgeving

Uit de resultaten blijkt allereerst dat het online domein verschillende kenmerken heeft die kunnen bijdragen aan het proces van online rekrutering. Professionals gaven aan dat het online domein 'easy in – easy out' is; de drempel om toe te treden tot een extremistische groep en ook weer uit een groep te stappen ligt online veel lager dan offline. Dit lijkt vooral voort te komen uit een beperktere (tijds)investering die gepaard gaat met online toetreding en de anonimiteit van internet. Dit laatste maakt dat iemand kan toetreden tot een extremistische groep zonder dat iemands offline sociale netwerk daarvan op de hoogte is en dat iemand zich in de online wereld vrijer voelt om gedrag te vertonen dat in de offline wereld minder geaccepteerd is. Daarnaast werd meermaals benadrukt dat het online domein letterlijk over grenzen gaat, waardoor fysieke nabijheid geen vereiste meer is om te rekruteren of gerekruteerd te worden. Tot slot werd benoemd dat het online domein een vertekend, positiever beeld kan geven van de groepscohesie, -grootte en reikwijdte van een groepering, waardoor potentiële rekruten zich eerder aangetrokken kunnen voelen tot een bepaalde groep.

Uit de analyse blijkt dat extremistische groepen gebruik maken van een grote diversiteit aan platforms, waaronder *mainstream* sociale mediaplatforms zoals Facebook en YouTube en *low profile* platforms zoals Telegram. Daarnaast worden ook gaming platforms zoals Roblox gebruikt, al is het zicht hierop tot op heden beperkt. Telegram is volgens de professionals op dit moment het meest gebruikte platform onder extremistische groepen. Als reden werd genoemd dat dit platform meer anonimiteit biedt en minder actief is op het gebied van content-moderatie. Mainstream platforms zijn echter ook nog steeds belangrijk; niet alleen worden ze veelvuldig gebruikt om de ideologie van de groep te verspreiden, ook fungeren ze regelmatig als doorgeefluik naar *low profile* platforms.

Online rekrutering: generiek en specifiek

Bij het in kaart brengen van daadwerkelijke processen van online rekrutering bleek al snel de noodzaak om te onderscheiden naar twee varianten van online rekrutering, namelijk 'generieke rekrutering' en 'specifieke rekrutering'. Bij generieke rekrutering is sprake van een op een breed publiek gericht rekruteringsproces, waar groepsvorming ('community building') een belangrijk onderdeel van uitmaakt. Via deze groepsvorming wordt geprobeerd bezoekers in het algemeen aan de groep te verbinden. Bij specifieke rekrutering is daarentegen sprake van op specifieke subpopulaties gerichte rekrutering. Hoewel deze twee varianten in sommige gevallen in elkaar overgaan, worden ze ook afzonderlijk ingezet.

Voor wat betreft generieke rekrutering blijkt dat extremistische groepen aan online groepsvorming doen door het creëren van sociale cohesie en gedeelde ideologische narratieven. Gemeenschappelijke doelen worden aan de hand van extremistische memes (humoristische afbeeldingen, video's of tekstfragmenten die online worden gedeeld) en ideologische berichten verspreid. Opvallend is dat de groepsvorming zich niet beperkt tot het online domein. Alle door ons onderzochte online groepen maken melding van offline groepsactiviteiten, variërend van het geven en bijwonen van lezingen tot gezamenlijk sporten en het organiseren en bijwonen van protesten. Gedurende de onderzoeksperiode werden diverse berichten geplaatst waarin bezoekers concreet werden uitgenodigd om lid te worden van de groep.

Specifieke rekrutering richt zich op bepaalde subpopulaties zoals vrouwen, minderjarigen of technisch geschoolde individuen. Uit de wetenschappelijke literatuur blijkt dat deze doelgerichte rekrutering, ook wel 'narrowcasting' genoemd, met name veelvuldig is ingezet door grote terroristische organisaties zoals Al Qaida en Islamitische Staat (IS). Voorbeelden zijn de grootschalige mobilisatie van uitreizigers door IS, alsmede de rekrutering van technische studenten en werknemers door Al Qaida. Uit de resultaten van het huidige onderzoek komt echter naar voren dat dergelijke specifieke rekrutering op dit moment binnen de Nederlandse context weinig voor lijkt te komen. Volgens de geïnterviewde professionals komen de meeste personen in aanraking met een extremistische groep doordat ze zelfstandig online op zoek gaan naar gelijkgestemden en lid worden van een openbare online groep. In een trapsgewijs proces dat daarop volgt, kunnen geïnteresseerden dieper in de groepering binnenkomen door uitgenodigd te worden voor besloten groepen en doorlichtingsprocedures te doorlopen. Dergelijke procedures bestaan uit onder meer de beantwoording van kennisvragen over de groep of ideologie en het uitvragen van de bereidheid om offline samen te komen of bij te dragen aan de groepsdoelen.

Een belangrijke constatering is dat er meer overeenkomsten dan verschillen lijken te bestaan tussen het gebruik van sociale media door de onderzochte groeperingen. Zo is in alle groeperingen sprake van online groepsvorming en worden de verschillende andere gebruiksmogelijkheden van het online domein actief gebruikt, onder meer via het delen van extremistische content, memes en het verspreiden van de ideologie. Daarnaast organiseren alle groepen offline activiteiten, al varieert de aard van deze activiteiten tussen de groepen. Lezingen en presentaties lijken de meest voorkomende activiteiten te zijn onder de anti-institutionele, jihadistische en extreemlinkse groepen. De extreemrechtse en jihadistische groepen berichten daarnaast ook, in tegenstelling tot de twee andere stromingen, over gezamenlijk trainen en vechtsporten. Oproepen tot lidmaatschap komen met name voor in extreemrechtse en anti-institutionele

groepen. Doorlichtingsprocedures worden vooral ingezet door extreemrechtse, jihadistische en anti-institutionele groepen.

De wisselwerking tussen online en offline leefwerelden

De interactie tussen de online en offline wereld is onderwerp van interesse binnen zowel de wetenschap als overheidsinstanties. Uit het onderzoek komt naar voren dat er op minstens drie manieren naar de relatie tussen online rekrutering en de offline wereld kan worden gekeken. Ten eerste kan iemands offline situatie, bijvoorbeeld een moeilijke thuissituatie, zijn of haar vatbaarheid voor online rekrutering vergroten, waar vooral sprake van zou zijn onder jongeren. Hoewel dergelijke kwetsbaarheden niet direct leiden tot lidmaatschap, kunnen ze wel als een risicofactor worden beschouwd.

Ten tweede kan online rekrutering overgaan in 'onlife' rekrutering, waarbij sprake is van een continue wisselwerking tussen online en offline processen. Online worden bijvoorbeeld offline bijeenkomsten aangekondigd, waar vervolgens weer online verslag van wordt gedaan, vaak tezamen met oproepen aan lezers om zich aan te sluiten bij de groep. Ondanks de toenemende aandacht voor het online domein merken respondenten dat het offline domein recentelijk weer een prominenter rol krijgt, vooral in latere rekruteringsfasen. Dit zou te wijten zijn aan een toegenomen veiligheidsbewustzijn van extremistische groepen en de realisatie dat opsporingsinstanties kunnen meelesen, wat leidt tot een kritischer toelatingsbeleid en een herwaardering van fysiek contact.

De derde relatie tussen online rekrutering en de offline wereld betreft het overgaan tot daadwerkelijke offline (gewelddadige) extremistische acties. Uit zowel de literatuur als interviews blijkt dat deze relatie ingewikkeld vast te stellen is. Uitzonderingen zijn de rekruteringsstrategieën van Al Qaida en IS, waarbij online rekrutering een duidelijke opmaat was naar offline terroristische acties. Vaak is de relatie echter veel complexer.

Bestaande aanpakken en handelingsperspectieven

Met de toenemende aandacht voor processen van online rekrutering hebben ook maatregelen ter preventie daarvan zich in de laatste jaren snel ontwikkeld. Op basis van de wetenschappelijke literatuur is in het huidige onderzoek met name ingezoomd op maatregelen gericht op weerbaarheid, online tegengeluiden en regulering en moderatie.

Preventieve online weerbaarheidsprogramma's in binnen- en buitenland zijn vooral op jongeren gericht, waarbij wordt geprobeerd om hen te informeren over gewelddadig extremisme, hen bewust te maken van 'grooming' gedrag en hun mediageletterdheid te verhogen. Een belangrijk overkoepelend doel is de ontwikkeling van vaardigheden om berichtgeving kritisch te beoordelen, bronnen te evalueren en betrouwbare informatie van desinformatie te onderscheiden. Hoewel veel online weerbaarheidsprogramma's nog niet zijn geëvalueerd, onderschrijven verschillende respondenten het belang van aanpakken gericht op weerbaarheid en roepen zij op tot verdere doorontwikkeling en praktische handvatten. Daarbij werd meermaals de rol van ouders aangestipt, die een cruciale rol zouden spelen in de digitale opvoeding en het bevorderen van online weerbaarheid. Respondenten benoemden

dat de huidige generatie ouders daarin ook ondersteund moet worden, gelet op de snelle ontwikkelingen in het online domein.

De inzet van de tweede aanpak, online tegengeluiden, wordt uitgevoerd door zowel overheden als het maatschappelijk middenveld. Deze initiatieven richten zich doorgaans niet specifiek op het voorkomen van online rekrutering, maar op diverse gerelateerde processen, waaronder online radicalisering en de verspreiding van nepnieuws. Het literatuuronderzoek en de interviews tonen aan dat het onduidelijk is welk effect online tegengeluiden hebben. Ook is weinig bekend over onbedoelde neveneffecten of zelfs tegengestelde effecten, zoals versterking van extremistische standpunten. Hieruit volgt dat er ook nog maar weinig inzicht is in eventuele werkzame elementen van online tegengeluiden.

De derde aanpak, het modereren en reguleren van online materiaal, gebeurt op verschillende niveaus door internationale organen (EU, Europol), nationale overheden, private partijen (sociale mediabedrijven, internetproviders) en maatschappelijke organisaties en individuen die in staat zijn om illegale online content te identificeren en daarvan melding te maken (ook wel 'trusted flaggers' genoemd). Sinds de invoering van de Digital Services Act (DSA) worden private partijen binnen de EU gedwongen op te treden tegen illegale content, al zijn grote sociale mediabedrijven zoals Meta al een aantal jaren bezig met het modereren en reguleren van online materiaal. Dit heeft als gevolg dat expliciet beeld- en instructiemateriaal steeds meer lijkt te verplaatsen naar besloten groepen op *low profile* platforms als Telegram, zo blijkt uit de literatuur en interviewresultaten. Nieuwe technologische ontwikkelingen, zoals technieken voor beeldherkenning en kunstmatige intelligentie, kunnen bijdragen aan het steeds beter opsporen en modereren van extremistische uitingen in het online domein.

Op basis van de interviews zijn tot slot nog enkele andere obstakels en uitdagingen geïdentificeerd die de (optimale) implementatie van de verschillende aanpakken in de weg staan. Ten eerste werd benoemd dat online platforms eigendom zijn van particuliere bedrijven die vallen onder andere jurisdicties dan waar hun gebruikers zich bevinden. Ten tweede werd gewezen op de enorme hoeveelheid extremistisch en terroristisch materiaal en de onmogelijkheid om al dit materiaal te modereren dan wel te verwijderen. Extra complex wordt het als het gaat om zogeheten borderline content, ook wel 'legal yet harmful' content genoemd. Deze content laat zich niet gemakkelijk modereren maar speelt een cruciale rol in het radicaliseren en rekruteren van nieuwe leden. Hieraan gerelateerd werd ten derde gewezen op een capaciteitsgebrek binnen zowel de rechtshandhaving als bij andere organisaties die zich bezighouden met het voorkomen van radicalisering, extremisme en terrorisme. Ten vierde is er een behoefte aan meer inhoudelijke expertise en duidelijke richtlijnen over de bevoegdheden van verschillende professionals en organisaties, onder meer ten aanzien van het delen van informatie. Ten vijfde blijkt meer algemeen een gebrek aan inzicht over de algehele effectiviteit van bestaande aanpakken en de eventuele werkzame elementen daarbinnen.

Conclusie en aanbevelingen

Op basis van de onderzoeksresultaten en hierboven geïdentificeerde knelpunten zijn verschillende aanbevelingen voor vervolgonderzoek en voor beleid en de praktijk gedaan. Alvorens deze te benoemen is het belangrijk om de beperkingen van het huidige onderzoek in kaart te brengen. Ten eerste is per instantie slechts met een beperkt aantal medewerkers gesproken. Ten tweede is de contentanalyse van beperkte omvang, zowel wat betreft de tijdsperiode als het aantal geanalyseerde berichten. Ten derde hebben we niet gesproken met mensen die zelf zijn gerekruteerd dan wel anderen hebben gerekruteerd. Desalniettemin leveren de onderzoeksresultaten verschillende overkoepelende inzichten op die leiden tot de onderstaande aanbevelingen. We bespreken eerst de aanbevelingen voor vervolgonderzoek. Daarna volgen de aanbevelingen voor beleid en de praktijk.

Met betrekking tot vervolgonderzoek verdient het allereerst aanbeveling om de in dit onderzoek gebruikte methode van contentanalyse uit te breiden. De verwachting is dat onderzoek met een langere analyseperiode en de inclusie van meer berichten leidt tot aanvullende inzichten, onder meer ten aanzien van de verschillende rollen die online gebruikers vervullen, interactiepatronen en netwerkvorming. Het is belangrijk dat in dit vervolgonderzoek nadrukkelijk wordt ingezoomd op gaming platforms, zeker gelet op de populariteit van interactieve games en het tot op heden gebrekkige zicht op rekruteringsprocessen via dergelijke platforms. Daarnaast dient vervolgonderzoek de ervaringen van mensen die zelf zijn of hebben gerekruteerd mee te nemen. Op basis van deze ervaringen kan meer zicht ontstaan op de volgorde van rekruteringsprocessen, de werkwijze van rekruteurs en waar de aantrekkingskracht van online groepen precies zit. Dergelijk onderzoek kan ook worden gebruikt om een beter beeld te krijgen van de relatie tussen online rekrutering, online mobilisatie en offline acties, iets waar tot op heden nog maar weinig over bekend is.

Ten aanzien van de aanpak van online rekrutering werd vastgesteld dat er zeer beperkt zicht is op de effectiviteit van bestaande programma's en de werkzame elementen daarvan. Evaluatieonderzoek is nodig om de effectiviteit van de programma's in kaart te brengen. Specifiek voor de aanpakken gericht op weerbaarheid geldt dat het belangrijk is om de werkzame elementen van die aanpakken te onderzoeken. Daarbij ligt het voor de hand om te vertrekken vanuit de inmiddels rijke wetenschappelijke literatuur over weerbaarheid in andere contexten. Tot slot zou vervolgonderzoek de mogelijkheden die overheidsinstanties en tech-bedrijven hebben om online content te modereren en platforms te reguleren in kaart moeten brengen, alsmede hoe dergelijke instanties en bedrijven in de praktijk gebruik maken van deze mogelijkheden, hoe ze de DSA implementeren en wat de effecten van deze aanpak zijn. Daarbij dient niet alleen te worden gekeken naar duidelijk illegale content maar ook naar de eerder besproken borderline content.

Met betrekking tot beleid en de praktijk komen wij tot de volgende aanbevelingen. Allereerst wordt aanbevolen om evidence-based programma's ter vergroting van de online weerbaarheid verder te ontwikkelen. Hier dienen professionals vanuit verschillende instanties buiten het strafrechtelijk domein, variërend van jongerenwerkers tot leerkrachten, nadrukkelijk(er) bij te worden betrokken. Het regelmatig betrekken van jongeren bij de (door)ontwikkeling van programma's wordt daarbij belangrijk geacht om een beter beeld te krijgen van waar jongeren online mee in aanraking komen. Belangrijk om te benoemen is dat de programma's niet alleen op de jongeren moeten worden gericht, maar ook op hun ouders en

verzorgers. Zij hebben zoals blijkt uit het huidige en eerder onderzoek een cruciale rol als het gaat om 'digitale opvoeding'. Tegelijkertijd heeft de huidige generatie ouders ook niet altijd de juiste kennis en vaardigheden om die digitale opvoeding adequaat vorm te geven. De laatste jaren zijn diverse initiatieven ontwikkeld om ouders hierin te ondersteunen en tips te geven en dit is een goede ontwikkeling. Dergelijke initiatieven zouden wel nog actiever naar ouders kunnen worden gecommuniceerd. Het is belangrijk om dit soort initiatieven breed uit te rollen binnen verschillende gemeentelijke instanties, zodat de belasting niet bij één enkele instantie ligt (tot nu toe zijn dit vaak de scholen) en de initiatieven een groter bereik hebben. Gelet op de genoemde kwetsbaarheden verdient het ook aanbeveling om de focus op online weerbaarheid te combineren met al bestaande programma's ter vergroting van de weerbaarheid in de offline wereld. In het huidige onderzoek is geconstateerd dat processen van (online) rekrutering door en voor extremistische groepen op een aantal punten overeenkomen met processen van rekrutering voor de georganiseerde misdaad en cybercriminele netwerken. Het lijkt daarom zinvol om na te gaan welke op weerbaarheid gerichte elementen uit programma's ter voorkoming van onder meer rekrutering van jongeren voor de georganiseerde misdaad bruikbaar zijn voor het voorkomen van online rekrutering voor extremistische groepen.

Ten tweede is het belangrijk om in te zetten op verdere professionalisering rond het voorkomen van online rekrutering. Uit het onderzoek is gebleken dat onder professionals behoefte bestaat aan meer duidelijkheid over waar professionals in verschillende functies, variërend van voetbaltrainers tot leerkrachten, terecht kunnen in geval van zorgen over problematisch online gedrag. In trainingen, die volgens professionals een structureler karakter zouden moeten hebben, zou aandacht kunnen worden besteed aan de signalen van rekrutering en kennis over de eigen bevoegdheden. Het werken met de 'Richtlijn Radicalisering' zou hier onderdeel van uit kunnen maken. Deze richtlijn wordt momenteel vanuit het Meerjarenplan Richtlijnen Jeugd ontwikkeld en beoogt jeugdprofessionals vanaf het najaar van 2024 handvatten te bieden voor het signaleren en aanpakken van radicalisering onder jeugdigen.

Hieraan gerelateerd verdient het aanbeveling dat de samenwerking tussen instanties wordt geïntensiveerd, waarbij met name expertise rond offline radicalisering en rekrutering wordt gecombineerd met expertise rond online processen. Kennis over online processen is cruciaal wanneer in de offline wereld individuele casussen worden gewogen. Dat vraagt om de toevoeging van professionals met deze kennis binnen de persoonsgerichte aanpak (PGA) in de verschillende gemeenten. Meer in algemene zin wordt aangeraden om de kennis over het online domein sterk te vergroten binnen de lokale overheid.

Naast aanbevelingen die zijn gericht op de aanpak ter voorkoming dat individuen online worden gerekruteerd, volgen uit de resultaten ook aanbevelingen met betrekking tot het online domein zelf. Met betrekking tot illegale extremistische content wordt geadviseerd om in samenwerking met tech-bedrijven verbeteringen te blijven doorvoeren met betrekking tot het detecteren van online extremistisch materiaal. Een concrete aanbeveling die ook uit de literatuur volgt is het bouwen van een database waarin 'rekruteringstaal' wordt bijgehouden. Om dit laatste mogelijk te maken, is het belangrijk dat opsporingsinstanties voortdurend samenwerken met professionals met inhoudelijke en vooral actuele expertise op het gebied van online communicatie door extremistische groepen. Gelet op het snel veranderende werkveld is deze samenwerking tussen beleid, de praktijk en de wetenschap ook in bredere zin belangrijk, zeker gelet op de hierboven besproken aanbevelingen voor vervolgonderzoek. Met name

het onderzoek naar hoe de DSA wordt geïmplementeerd, welke knelpunten spelen en wat de effecten zijn heeft een sterk toegepast karakter met directe relevantie voor de praktijk.

Het huidige onderzoek en recente andere studies onderstrepen daarnaast het belang van een concretere aanpak van borderline content. Gelet op het spanningsveld tussen het modereren van legal yet harmful content enerzijds en het waarborgen van fundamentele rechten en vrijheden anderzijds wordt aanbevolen om een 'taskforce borderline content' op te richten. Binnen deze taskforce zouden professionals vanuit de praktijk en beleid en de tech-sector plaats moeten nemen, alsmede een breed pallet aan wetenschappers inclusief extremisme-experts, juristen en ethici. Gezamenlijk zouden de professionals zich moeten buigen over de vraag hoe de onwenselijke gevolgen van borderline content kunnen worden tegengaan met inachtneming van belangrijke rechten en vrijheden. Een antwoord op die vraag is broodnodig, zeker nu uit het huidige onderzoek blijkt dat het rekruteringsproces doorgaans aanvangt op openbare platforms waar niet zozeer illegale content maar veel vaker borderline content bijdraagt aan de aantrekkingskracht van, en daarop volgende toetreding tot, extremistische groepen.

Het NSCR is
onderdeel van de
institutenorganisatie
van de Nederlandse
Organisatie voor
Wetenschappelijk
Onderzoek (NWO)

Bezoekadres:
De Boelelaan 1077
1081 HV Amsterdam

Postadres:
Postbus 71304
1008 BH Amsterdam

T 020 598 5239
E nscr@nscr.nl
W www.nscr.nl